

Plan mot kränkande behandling

Läsåret 2022/23

Västerbo förskola

Ansvariga för planen:

Planen gäller från:

Planen gäller till:

Barnens delaktighet:

Vårdnadshavarnas delaktighet:

Personalens delaktighet:

Förankring av planen:

Rektor

2022-09-19

2023-09-19

I den dagliga undervisningen.

Föräldrträffar och föräldraråd.

Genom arbetsplatsträffar.

Publicering på hemsidan och Schoolsoft,
information på föräldrträffar. Barnen blir
delaktiga genom den dagliga undervisningen.

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Vårgårdas kommuns värdegrund	3
1.2	Våra styrdokument	3
1.2.1	Diskrimineringslagen	3
1.2.2	Läroplan för förskolan Lpfö 18.....	4
1.2.3	Skollagen(2010:800) 6 kap. 1§	4
1.2.4	Barnkonventionen (2018:1197)	4
2	Begrepp	5
3	Kartläggning och nulägesanalys inför nytt läsår	6
4	Mål för läsåret	7
5	Konkreta åtgärder	7
6	Främjande arbete	7
7	Förebyggande arbete	8
7.1	Förebyggande arbete	8
7.2	Förankrig.....	9
7.3	Förankringsarbete av denna plan.....	9
7.4	Vi upptäcker diskriminering och kränkande behandling genom	9
8	Ett ärendes gång	11
9	Uppföljning och implementering	11
9.1	Ansvar.....	12
9.2	Barnhälsoteam	12
9.3	Skolledning	12
10	Bilagor	13
10.1	Bilaga 1 Dokumentation av utredning av diskriminering och kränkande behandling	13
10.2	Bilaga 2. Att utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering barn–barn, elev-elev.....	13
10.3	Bilaga 3 Att utreda, åtgärda och följa upp när barn/elev utsätts för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering av vuxen.....	14
10.4	Bilaga 4 Årsplan	14
10.5	Bilaga 5 Handlingsplan för åtgärdande arbete samt kartläggning och nulägesanalys inför kommande läsår	14
11	Referenser	15

1 Inledning

1.1 Vårgårdas kommuns värdegrund

Med respektfullt bemötande, individanpassade lösningar och hög tillgänglighet levererar Vårgårda kommun välfärdstjänster som överträffar förväntningarna. Detta förutsätter kreativitet och ständig utveckling med fokus på resultat.

En grundläggande mänsklig rättighet är rätten till likabehandling. Alla barn och elever i förskola, skola och fritidshem ska ha samma rättigheter – oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation eller sexuell läggning.

Vårgårda kommuns förskolor, skolor och fritidshem tar avstånd från all form av diskriminering och kränkande behandling. Vi som arbetar i Vårgårda kommuns förskolor, skolor och fritidshem tolererar ingen form av kränkande beteende. Så snart någon ur personalen får kännedom om att ett barn eller en elev känner sig kränkt har förskolan och skolan skyldighet att utreda vad som hänt och vidta åtgärder för att förhindra fortsatta kränkningar.

Vår **plan mot kränkande behandling** är ett stöd som hjälper oss i vår skyldighet att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Forskning visar att systematiskt arbete mot kränkningar har effekt.

1.2 Våra styrdokument

1.2.1 Diskrimineringslagen

Lagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder (1 kap, 1 §). Dessa benämns ofta som diskrimineringsgrunderna.

I denna lag avses med diskriminering

Direkt diskriminering - när någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,

Indirekt diskriminering - när någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, viss funktionsnedsättning, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga

och nödvändiga för att uppnå syftet,

Bristande tillgänglighet - när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
- varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
- andra omständigheter av betydelse,

Trakasserier - ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,

Sexuella trakasserier - ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet, (Diskrimineringslagen kap. 1 §4)

1.2.2 Läroplan för förskolan Lpfö 18

Förskolan ingår i skolväsendet och vilar på demokratins grund. Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för en hållbar utveckling. (Lpfö 18)

1.2.3 Skollagen (2010:800) 6 kap. 1§

Bestämmelserna i detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

1.2.4 Barnkonventionen (2018:1197)

Barnkonventionens syfte är att garantera alla barn deras mänskliga rättigheter.

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Sverige ratificerade barnkonventionen utan reservationer 1990. Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen en del av svensk lag.

Barnkonventionens grundprinciper

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3: I alla åtgärder som rör barn ska man i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa.
- Artikel 6: Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas fysiskt, psykiskt, andligt, moraliskt och socialt.
- Artikel 12: Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem. När åsikterna beaktas ska man ta hänsyn till barnets ålder och mognad.

2 Begrepp

Kränkande behandling

Den som upplever sig kränkt har alltid tolkningsföreträde. Uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet kan vara:

- fysiska (slag och knuffar)
- verbala (hot, svordomar, könsord och öknamn)
- psykosociala (utfrysning, blickar, alla går när man kommer)
- texter och bilder (lappar, fotografier, sms och mms, msn och meddelanden på olika sociala medier)
- någonting annat som kränker en elevs värdighet.

Trakasserier

Trakasserier är kränkande behandling som har samband med:

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

Diskriminering

Diskriminering är när en vuxen i förskolan missgynnar ett barn eller en elev och det har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Diskriminering kan även ske genom förskolans regler, undervisning, läroböcker etc.

Befogade tillsägelser

Tillrättavisningar från personal inom förskola och skola för att upprätthålla god ordning och miljö är inte kränkande behandling.

3 Kartläggning och nulägesanalys inför nytt läsår

Inför varje nytt läsår går vi igenom vår plan och gör eventuella revideringar utifrån vad utvärderingen visat. Till hjälp har vi vår årsplan (se bilaga 4). Där beskrivs årets olika moment och när vi gör vad.

Viktiga moment i vår nulägesanalys är kartläggning tillsammans med barnen, och i arbetslaget, barnhälsokonferenser, föräldraenkät och utvärdering av föregående års arbete.

Kartläggning tillsammans med barnen

Tillsammans med barnen kartlägger vi otrygga platser och situationer i våra miljöer, både inne och ute. Alla avdelningar genomför ålderadekvat kartläggning (t ex trygghetsvandringar och samtal med barnen).

Kartläggning i arbetslaget

Pedagogerna på avdelning reflekterar tillsammans och skapar sig en bild av när och var barnen känner sig otrygga.

Barnhälsokonferenser

Varje termin genomförs barnkonferenser för varje avdelning. Pedagoger, specialpedagog och rektor går då igenom barngruppens behov och säkerställer att det finns strategier om hur vi ska arbeta vidare.

Enkät till vårdnadshavare

Utskick av enkät till vårdnadshavare görs varje år. Här har man chansen att tycka till om verksamheten och hur man tycker att förskolan arbetar med lärande, trygghet mm.

Utvärderar föregående års arbete

Varje år utvärderar vi de mål vi har satt upp. Utifrån resultatet skapar vi en ny plan för kommande år.

Varje avdelnings utvärdering av åtgärdande arbete 2021-22 samt kartläggning och nulägesanalys inför läsåret 2022-23 finns i förskolans Reflektions- och planeringsunderlag under rubriken Värdegrund (ROP)

4 Mål för läsåret

- Nolltolerans mot alla former av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.
- Alla barn ska uppmuntras att ta ett eget ansvar för sitt eget och sina kompisars välbefinnande, samt vara trygga med att prata med förskolans personal om någon inte känner sig trygg.
- Alla barn ska känna sig välkomna och inkluderade i verksamheten. Och känna sig trygga på hela förskolans område.

Kommande års mål och plan för åtgärdande arbete finns i förskolans Reflektions- och planeringsunderlag under rubriken Värdegrund (ROP)

5 Konkreta åtgärder

- Hjälpa barnen att reda ut konflikter på plats och följa upp konflikten.
- Prata med barnen, ställ frågor: hur kände du, hur tänkte du, kunde du ha gjort på något annat sätt, hur tror du att den andre kände sig? Försök tolka orsaken bakom barnets handlande. Hitta lösning tillsammans med barnen.
- Diskussioner i arbetslaget, samtal med vårdnadshavare, samarbete med specialpedagog och rektor.
- På arbetsplatsträffar diskutera olika etiska dilemman för att få en samsyn och möjlighet att reflektera över vårt förhållningssätt i olika situationer.
- Vara närvarande pedagoger.
- Värdegrundsarbetet ska genomsyra all undervisning i förskolan.
- Förskolornas målgrupp om Värdegrund ska säkerställa att området kontinuerligt lyfts och följs upp.

6 Främjande arbete

- Att ge alla barn lika stort inflytande och utrymme i verksamheten och respektera varje barn utifrån människan. Alla ska tillåtas att utveckla sina intressen oavsett andras förväntningar och attityder.

Ansvarig: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter.

- Att använda böcker och annat material som belyser olika typer av familjebildningar, minoriteter, funktionsvariationer mm.

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

Att bedriva livsfärdighetsträning som ger emotionell kompetens. Barnet ska ha möjlighet att känna sig delaktig och nyfiken, skaffa sig goda kamratrelationer, känna trivsel i förskolan och bygga nära relationer till vuxna.
Ansvariga: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter.

Att bearbeta attityder genom samtal, reflektioner och värderingsövningar.
Ansvarig: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter

Vi arbetar medvetet med värdegrunden och den genomsyrar all verksamhet.

Ansvarig: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter

Närvarande pedagoger. Viktigt att alla blir sedda.

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

Ge valmöjlighet i barnens lekmaterial

Ansvarig: All personal

Uppmuntra positivt beteende

Ansvarig: All personal

7 Förebyggande arbete

Det förebyggande arbetet syftar till att avvärja risker för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling och omfattar endast områden som i en kartläggning av verksamheten identifieras som riskfaktorer.

Förebyggande arbete:

Förhållningsregler skall finnas på alla avdelningar och de ska vara väl kända av barn och vårdnadshavare.

Planen ska finnas tillgänglig på hemsidan och på anslagstavlor i förskolans entréer. Planen ska lyftas på föräldramöten och föräldrarådsmöten varje höst. Den ska också tas upp i samband med inskolningssamtal/utvecklingssamtal i förskolan.

7.1 Förebyggande arbete

Vara där barnen är/delaktiga i barnens lek. Observera och agera!

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

Vara uppmärksam på förändringar i barnens beteende, ha dialog med barnens vårdnadshavare.

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

Lyssna på barnen och ta dem på allvar.

Ansvariga: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter.

Vara goda förebilder.

Ansvarig: Alla vuxna som verkar inom våra verksamheter.

Dela barngruppen i mindre grupper.

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

Samtala i arbetslaget om skillnaden mellan barns perspektiv och ett barnperspektiv.

Ansvarig: Förskollärare/arbetslag

7.2 Förankring

Vårdnadshavare informeras om plan mot kränkande behandling och målen för året, vid inskolning och vid föräldramöte.

Planen finns tillgänglig på förskolans avdelningar, på Schoolsoft och på kommunen hemsida.

7.3 Förankringsarbete av denna plan

Personal:

Förankra i personalgruppen

Återkommande punkt på arbetsplatsträffar

Uppföljningar och utvärderingar

Barnen:

Barnen blir delaktiga genom den dagliga undervisningen

Formulerar förhållningssätt tillsammans med barnen

Värdegrundsarbete

Vårdnadshavare:

Genomgång med föräldramöten/ enhetsråd/föräldraråd

Information på hemsidan www.vargarda.se

7.4 Vi upptäcker diskriminering och kränkande behandling genom

Samtal med barnen

Observationer i barngrupper

Samtal vid barnkonferenser.

Signaler som t.ex. nedstämdhet, oro, frånvaro, humörsvängningar

Trygghetskarta/vandring e t c

Utvecklingssamtal med barn och vårdnadshavare.

Åtgärder vid kränkande behandling barn-barn.

- Vid indikation på att kränkning skett ska alltid ansvarig lärare kontaktas.

Ansvarig: All personal

- Samtal ska omgående ske med den kränkte och eventuella vittnen för att få en bild av vad som hänt.

Ansvarig: Involverad personal

- Samtal ska ske med den eller de som kränkt samt indirekt inblandade barn.

Ansvarig: Involverad personal.

- Kontakt tas skyndsamt med hemmen för information om vad som hänt samt vilka åtgärder som vidtagits.

Ansvarig: Ansvarig förskollärare

- Det fortsatta arbetet i ärendet utgår från blanketten ”Dokumentation av diskriminering, och kränkande behandling”.

- Förskolan förvissas sig om att kränkningen upphör

Ansvarig: Förskollärare och Rektor

- Regelbunden uppföljning under den närmaste tiden samt stöttning av den kränkte. Även den som kränkt behöver stöd och hjälp.

Ansvarig: Ansvarig förskollärare

- En bedömning görs ifall ärendet skall anmälas till socialtjänst eller polis.

Ansvarig: Rektor

- Alla åtgärder skall dokumenteras på en gemensamt framtagen blankett.

- Rektor skall alltid informeras om vad som inträffat.

Åtgärder vid kränkande behandling vuxen-barn.

- Vid indikation på att kränkning skett skall alltid rektor kontaktas.

Ansvarig: All personal

- Samtal omgående med den kränkte och andra inblandade för att få en bild av vad som hänt.

Ansvarig: Rektor

- Samtal med den eller de som kränkt samt indirekt inblandade.

Ansvarig: Rektor

- Kontakt tas skyndsamt med hemmen för information om vad som hänt samt vilka åtgärder som vidtagits.

Ansvarig: Rektor

Om kränkningarna bedöms vara av allvarlig natur skall mer formella åtgärder tillgripas.

Rektor anmäler ärendet till utbildningschefen och personalchefen. Berörd person informeras om anmälan.

Ansvarig: Rektor

Rektor och utbildningschef/personalchef träffar berörd anklagad som erbjuds möjlighet att ta med facklig representant. Om inte den anklagade är fackligt ansluten, kan denne ta med någon annan person.

Ansvarig: Utbildningschef

Åtgärder som, vad gäller anställda, kan komma ifråga till följd av en formell anmälan utgörs av:

- Förflyttning inom anställningsavtalet.
- Disciplinpåföljd i form av skriftlig varning (AB 10 § 11).
- Avstängning (AB 10 § 10 -11 §).
- Omplacering eller uppsägning (LAS 7 §, AB §§ 33-34).
- Avskedande (LAS 18 §).

Ansvarig: Utbildningschef

8 Ett ärendes gång

Så snart någon i verksamheten får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling ska anmälan ske till rektor. Rektor är skyldig att anmäla till huvudman. Ingen värdering ska göras innan anmälan sker till rektor och huvudman.

Rektor ansvarar för att trakasserier eller annan kränkande behandling skyndsamt utreds.

Ärendet lämnas över till barnhälsotemet (BHT) för utredning. Ärendet dokumenteras i Draftit.

Utredning och uppföljning se bilaga 2 och 3.

9 Uppföljning och implementering

Utvärdering av planen mot kränkande behandling sker i arbetslagen, på APT, föräldraråd/enhetsråd inför varje nytt läsår. Revidering av planen utförs av rektor och målgruppsrepresentanterna (målgrupp Värdegrund). Implementering av planen sker efter revidering i arbetslagen och på föräldramöten.

9.1 Ansvar

Alla som arbetar på Västerbo förskola är ansvariga för att upptäcka, utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling.

Enligt socialtjänstlagen 14 kap.1§ är både skolmyndighet och alla anställda hos myndighet, det vill säga personal i förskoleverksamhet, skolbarnomsorg och skola, skyldiga att ”genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd”.

9.2 Barnhälsoteam

Det finns alltid möjlighet för barn, vårdnadshavare och pedagoger att vända sig till förskolans barnhälsoteam för konsultation.

Kontaktpersoner: Rektor

9.3 Skolledning

Kontaktperson: Rektor

Godkänd på APT
Vårgårda 2021-09-19

Annika Bäck
Tf Rektor
Västerbo förskola

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1 Dokumentation av utredning av diskriminering och kränkande behandling

Görs i Drafit, program för dokumentation av kränkande behandling.
Användaruppgifter till Drafit erhålls från skolchefen.

10.2 Bilaga 2. Att utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering barn–barn, elev-elev

Åtgärd	Ansvar
Steg 1 Omedelbar tillsägelse, information till rektor. Rektor informerar huvudman. Dokumentera. Vid behov tillkallas polis 112.	All personal/rektor
Steg 2 Samtal med den som påtalar problem. Samla så mycket information som möjligt. Dokumentera. Rapportera till trygghetsteamet och ansvarig pedagog.	All personal/rektor
Steg 3 Dokumentation i protokoll. Samtal med berörda parter enskilt eller i grupp. Kontakt med berörda vårdnadshavare	Trygghetsteamet/rektor
Steg 4 De berörda barnen/eleverna hålls under uppsikt.	All personal/rektor
Steg 5 Uppföljande samtal. Återkoppling till anmälare, pedagoger och vårdnadshavare	Trygghetsteamet/rektor
Steg 6 Möte med barn/elev, vårdnadshavare och pedagog samt representant från trygghetsteamet. Kartläggning inför ansökan om upprättande av handlingsplan/åtgärdsprogram upprättas vid behov och lämnas till rektor.	Pedagog/ mentor
Steg 7 Ärendet tas upp av barn/elevhälsoteamet. Rektor beslutar om vidare åtgärder.	Pedagog, mentor, personal från elevhälsan eller rektor
Steg 8 Eventuell anmälan till socialtjänst.	Rektor
Steg 9 Arbetsskadeanmälan/tillbudsanmälan görs och lämnas till rektor. Ev anmälan till Arbetsmiljöverket.	Rektor
Steg 10 Ärendet går till Myndighetsnämnden för Lärande och Omsorg för vidare åtgärder.	Rektor

10.3 Bilaga 3 Att utreda, åtgärda och följa upp när barn/elev utsätts för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering av vuxen

Åtgärd	Ansvar
Steg 1 Händelsen anmäls till rektor, som ensam eller tillsammans med elevhälsopersonal pratar med barnet/eleven. Vid behov tillkallas polis 112.	All personal
Steg 2 Vårdnadshavare informeras	Rektor.
Steg 3 Samtal med den vuxne som har rätt att bistås av fackligt ombud.	Rektor
Steg 4 Åtgärdsplan upprättas.	Rektor
Steg 5 Barnet/eleven får stöd och hjälp	Elevhälsan
Steg 6 Uppföljning med barn/elev och vårdnadshavare	Rektor
Steg 7 Uppföljningssamtal med den vuxne	Rektor
Steg 8 Eventuell anmälan till socialtjänst.	Rektor
Steg 9 Ärendet går till skolchef och HR för vidare åtgärder.	Rektor

10.4 Bilaga 4

Årsplan – se eget dokument

10.5 Reflektions- och planeringsunderlag

Eftersom vi arbetar med ständig förbättring väljer vi varje år ut områden där vi behöver stärka insatserna för att nå längre. De områdena beskriver vi vår Reflektions- och planeringsunderlag (ROP) så att vi kan fortsätta att förflytta verksamheten mot uppfyllande av målen. Även om vi utgår ifrån samma mål kommer arbetet se olika ut på olika förskolor och olika avdelningar. Vi bryter ned målen på olika sätt. Det som ska ligga till grund är vad just denna barngrupp behöver för att lyckas. Blir resultatet gott har vi lyckats utveckla vår verksamhet.

11 Referenser

[Förskolan och skolan ansvarar för aktiva åtgärder \(Diskrimineringsombudsmannens webbplats\)](#)

Den 15 juni 2017 upphörde Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

Skolverket 2019. *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda. Hur skolan kan arbeta mot diskriminering och kränkande behandling.*

www.skolverket.se/publikationer

Skolverket (2018c) *Ordningsregler och disciplinära åtgärder*. Rapport 471

Skolverket (2019) *Attityder till skolan 2018*. Rapport 479.

Statens medieråd (2016). *Hat och kränkningar på internet. En vägledning till föräldrar och andra vuxna nära barn*. Stockholm: Statens Medieråd

Skolinspektionen (2016). *Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet*.

Skolinspektionen (2018). *Sex- och samlevnadsundervisningen. Tematisk kvalitetsgranskning*. 400-2016:114 45. Stockholm: Skolinspektionen

Folkhälsomyndigheten (2018). *Metoder för att främja en god hälsa bland hbtq-personer*. www.folkhalsomyndigheten.se

Litteratur

Ekholt, M. (2017) *Att greppa skolans inre liv- en grund för ett etiskt handlande*. I Å. Söderström (red) *Etiska perspektiv på skolledares arbete*. Lund: Studentlitteratur

Flygare, E & Johansson, B. (2013a) *Mobbning och kränkningar på nätet – omfattning och effekter av skolans insatser*. I Skolverket (red) *Kränkningar i skolan- analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.

Flygare, E & Johansson, B. (2013b) *Elever som utsätts för kränkningar och mobbning av skolpersonal*. I Skolverket (red) *Kränkningar i skolan- analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.

Jarl, M., Blossing, U., Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång: strategier för en likvärdig skola*. Natur och Kultur

Samuelsson, M. (2017.) *Lärandets ordning och reda: ledarskap i klassrummet*. Natur och Kultur

Söderström, Å. (2017). *Att arbeta mot diskriminering och kränkande behandling*. I Söderström, Å (red) *Etiska perspektiv på skolledares arbete*. Lund: Studentlitteratur

Wrethander, M (2017) *Inneslutning och uteslutning, Barns relationsarbete i skolan*. Lund: Studentlitteratur

Svaleryd, K & Hjertson, M. *Likabehandling i förskola och skola.*

Salmson, K & Ivarsson J. *Normkreativitet i förskolan*

Andersson Tegnér, L & Heikkilä, M. *Arbeta med jämställdhet i förskolan*

Barnlitteratur mm

Andréasson, R. *Bamse*

Velthuijs, M. *Grodanböckerna*

Palm, L. *Kompisböckerna (flera, några baserade på Barnkonventionen)*

Dos Santos, L. *Vännerna i Kungaskogen*

Arbetsmaterial

Start Nypon förlag

Stegen Nypon förlag

StegVis Nypon förlag

Jämställt .se Checklista mm

Elektroniska källor

Jämställt.nu

www.jamstall.nu

Lärares yrkesetiska råd

www.laraesyresetik.se

Myndigheten för jämställdhet

www.jamstalldhetsmyndigheten.se

Filmer

Bully. (2011) Regi Lee Hirsch

Återträffen (2013) Regi Anna Odell

Hemsidor

jamstallt.se

www.skolverket.se

www.friends.se

www.do.se(Diskrimineringsombudsmannen)

www.skolinspektionen.se/BEO(Barn-och elevombudsmannen)

www.bris.se